

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN/ICCH: 2149 - 9225

Yıl/Year/Год: 6, Sayı/Number/Номер:
25, Aralık/December/Декабрь 2020,
s./pp. 555-567

Geliş/Submitted/ Отправлено: 27.10.2020

Kabul/Accepted/ Принимать: 22.12.2020

Yayımlanma/Published/ Опубликованный: 25.12.2020

10.29228/kesit.47978

Araştırma Makalesi
Research Article
Научная Статья

Dr. İbrahim BOZ

Millî Eğitim Bakanlığı

Türkiye

ibrahim_boz28@hotmail.com

 ORCID 0000-0002-6350-3137

KAVAK DERNEKLERİNİN KÜLTÜREL KORUMA ROLÜ/İŞLEVİ¹

THE ROLE/FUNCTION OF KAVAK ASSOCIATIONS IN THE PROTECTION OF CULTURE

Öz: Türkiye’de derneklerle ilgili faaliyetler son dönemlerde öne çıkmaya başlamıştır. Dernekler üyelerinin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarıyla ilgili yardımlarda bulunmanın yanında kültürel çalışmalarıyla da dikkati çekmektedir. Dünyada özellikle küreselleşmenin kültür üzerindeki olumsuz etkileri milletleri kültürel koruma konusunda çalışma yapmaya itmiştir. Son yıllarda dernekler de kültürün korunmasıyla ilgili önemli işlevler üstlenmeye başlamıştır. Bu çalışmada Samsun şehir merkezine göç eden Kavaklıların üye olduğu altmış derneğin birleşmesiyle oluşan Kavak Dernekler Federasyonu (KADEF) ele alınmıştır. KADEF’in Kavak kültürünün korunmasına yaptığı katkı tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmamızda kültürel korumayla ilgili derinlemesine inceleme yapmak üzere nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme, gözlem ve mülakat yöntemleri kullanılmıştır. Bu yöntemler çalışma verilerinin analizinde birlikte kullanılmış ve bu sayede verilerin güvenilirliğinin artması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kavak, kültür, koruma, dernekler, sürdürülebilirlik

¹ This study is based from the doctoral thesis of the author./Bu çalışma yazarın doktora tezinden üretilmiştir. The ethics committee review for this article was not reported./Etik kurulu onayı gerekmediği bildirilmiştir.

Cite as/Atıf: Boz, İ. (2020). Kavak Derneklerinin Kültürel Koruma Rolü/İşlevi. *Kesit Akademi Dergisi*, 6 (25): 555-567. <http://dx.doi.org/10.29228/kesit.47978>

Checked by plagiarism software. Benzerlik tespit yazılımıyla kontrol edilmiştir. CC-BY-NC 4.0

Abstract: The activities regarding the country associations started to outshine in recent times. The associations catch the eye by providing aids and supports in terms of the social and the economic needs of their members, as well as their cultural activities. Specifically the negative effects of globalization on the culture pushed the nations to run activities regarding the cultural protection. In the recent years, country associations started to assume important responsibilities regarding the protection of the culture. In this paper we handled the Federation of Kavak Country Associations (KADEF) which is made up of sixty associations, in which Kavak countrymen who migrated to Samsun city center are the members. We tried to detect the contribution of KADEF to the protection of Kavak country culture. We used document examination, observation and investigation among the quantitative research methods, in order to resume a deeper examination about the cultural protection. These methods were used together within the analysis of the study data, and thus we aimed an increase in the reliability of the data.

Key Words: Kavak, culture, protection, association, conformity, sustainability

GİRİŞ

Modernizmin ortaya çıkardığı küreselleşme ve beraberinde ortaya çıkan kapitalist ekonomi anlayışı geleneklerin yozlaşmasına hatta ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Bu nedenle milletler özellikle son yıllarda kültürel değerlerinin yaşatılması ve yaygınlaşması için kültürel koruma yaklaşımlarına özel bir önem vermektedir. Bu kültürel korumayı sağlamaya çalışan sosyal ve kültürel yapılardan biri de hemşehri dernekleridir.

Hemşehri dernekleri, Türkiye’de kurulan derneklerin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Kişileri “hemşehri” kimliğinde birleştiren aynı coğrafi mekândan gelmesidir. Hemşehrilik, aynı mekândan gelen insanların kurduğu sosyal ilişkileri ifade eder. Hemşehrilik ortak paydasında bir araya gelen insanlar ise özellikle şehirlerde dernekler oluşturur. Dernekler sayesinde insanlar hem şehir kültürüne ayak uydurur hem de geldikleri yerle ilgili aidiyetlerini devam ettirir. Bu dernekler aracılığıyla insanlar hemşehrilerini tanıma ve onlardan destek alma imkânına kavuşur (Cengiz, 2016: 307-308). Kavak dernekleri de kültürün korunması, kırsaldan kente göç eden insanların şehre uyum sağlaması ve Kavak’la olan ilişkilerinin devam etmesinde önemli işlevler üstlenir.

Sivil toplum kuruluşları özellikle hızlı kentleşmenin de etkisiyle yaygınlaşmaya başlamıştır. Dernekler de bu kuruluşların önemli unsurlarından biridir. Bu kuruluşlar gönüllü olan ve topluma katkı yapmak isteyen kişiler tarafından oluşturulur. Toplumda dayanışma ve dayanıklılığın yayılmasında etkili olur. Ayrıca dernekler gibi sivil toplum örgütleri BM (Birleşmiş Milletler) tarafından toplumun tamamlayıcı unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir (Şahin ve Güner, 2006: 2). İşte Kavak dernekleri de gönüllülük esasına bağlı olarak kurdukları dernekler vasıtasıyla kültürel değerlerini yaşatmaya çalışmaktadır. Bu çalışmamızda derneklerin halkbilimine ait değerlerin korunmasında üstlendiği işlevler irdelenmeye çalışılacaktır. Derneklerin kültürel değerlerin korunmasına yönelik katkısıyla ilgili halkbilimi alanında çok az çalışma olması araştırmacının bu konuya yönelmesinde etkili olmuştur. Bu bakımdan çalışmanın

alandaki önemli bir boşluğu doldurmaya katkı sağlayacağı ve yeni çalışmalarla daha da zenginleşeceği düşünülmektedir.

Yöntem

Bu çalışmada sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan ve nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman inceleme, gözlem ve görüşme (mülakat) yöntemleri kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, kültürel olay ve olguları derinlemesine incelemek için kullanıldığından çalışmamızda bu yöntemler tercih edilmiştir.

Yazılı kaynaklar incelenirken bu kaynakların orijinal ve güvenilir olup olmadığına dikkat edilmiştir. Doküman inceleme süreci araştırmanın bitimine kadar devam etmiştir. Elde edilen veriler diğer yöntemlerden alınan verilerle sürekli olarak teyit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca yazılı kaynakların daha önceden yazarları tarafından kontrol edilmiş olmaları verilerin güvenilirliğini artırmıştır. Bu yöntem zaman ve maliyet açısından da önemli faydalar sağlamıştır.

Çalışmada kullanılan diğer bir yöntem de gözlemdir. Kavak derneklerinin kültürel korumaya yaptığı katkının derinlemesine incelenmesi için bu yöntem kullanılmıştır. Dernek çalışmalarında uzun bir müddet kalınarak dernek üyelerinin bakış açıları, yaşayışı ve kültürü katılımsız gözlem yöntemiyle incelenmiştir. Gözlem sırasında notlar alınmıştır. Yer yer fotoğraf ve video çekimi yapılarak mekanik gözlem yöntemi işe koşulmuştur. Gözlem sırasında alınan notlar daha sonra veri analizinde kullanılmıştır. Bu verilerin güvenilirliği diğer yöntemlerle teyit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada kullanılan bir başka yöntem de görüşme yöntemidir. Dernek üyeleriyle yapılan görüşmelerde yarı yönlendirilmiş görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme yapılacak kişilere derneğin kültürel çalışmaları, dernekle ilgili düşünceleri sorulmuştur. Mülakat yapılan kişilere derinlemesine inceleme yapabilmek için açık uçlu sorular da sorulmuştur. Ayrıca görüşme sırasında yeni sorular da ortaya çıkmış ve bu sorularla ilgili veriler kaynak kişilerden derlenmiştir. İslamoğlu'na göre kaynak kişinin mesleği ve yaşadığı yerin özellikleri o kişiye sorulan soruların seçiminde belirleyici olmaktadır. Bu bakımdan çalışmada kaynak kişinin mesleği ve yaşadığı yerin özellikleri de dikkate alınmıştır. (2009: 184-186).

Görüşme sırasında derleme yapılan kişilere olumlu tepkiler verilmeye çalışılmıştır. Bu sayede derleyici ile kaynak kişilerin sıcak bir ilişki kurması sağlanmıştır. Bu durum kaynak kişinin detaylı bilgiler vermesine imkân tanımıştır. Görüşme sırasında görüşme ortamı, kaynak kişilerin tavır ve tutumları da dikkate alınmıştır.

Ayrıca çalışmada on kişi kaynak kişi olarak yer almıştır. Bu kişiler çalışmada yer alan kaynak kişiler K.K. kısaltmasıyla gösterilmiştir. Her görüşme sonunda kaynak kişilere sorular sorularak verilerin güvenilirliği teyit edilmeye çalışılmıştır. Şimşek ve Yıldırım'ın çalışmalarında ifade ettiği gibi görüşme ve gözlem yapılan kişilere farklı zamanlarda ulaşılarak tutarsız veya yanlış olduğu düşünülen verilerin teyit edilmesi yoluna gidilmiştir (2018: 279-280).

Derlemeler yapılırken ses kayıt cihazı, kamera, cep telefonu ve fotoğraf makinesi gibi teknik malzemelerden yararlanılmıştır.

Kültürel Koruma

Ziya Gökalp kültürü, “Yalnız bir milletin dinî, ahlaki, hukuki, akli, estetik, lisanî, iktisadi ve fenni hayatlarının ahenkli bir bütünüdür.” diye tarif eder (1999: 30). Erman Artun ise kültürle ilgili şunları söyler:

Kültür en geniş sınırlarına sosyolojik çevrede ulaşır ve bir yaşam biçimi olarak tanımlanır. Bir topluma özgü olan bütün ifade ve etkileşim biçimleri bu tanımda yer almaktadır. Bu açıdan kültür, insan olarak bir toplumda öğrendiklerimizle yapıp ettiklerimizin bir toplamı olarak kabul edilebilir. Bu bakımdan ne yediğimiz, ne içtiğimiz, ne okuduğumuz, neye veya nelere öfke duyduğumuz, neye veya nelere sevgi ve sempati ile baktığımız, ait olunan grup, küme ya da toplumu karakterize etmektedir (2009: 48).

Kültür sosyal deneyimlerden geçerek zamanımıza ulaşmıştır. İnsanlar kültürün etkilerine cevap vererek sosyalleşir. Kültüre ait değerler de bireyin kendini geliştirmesini sağlar. Kültür sosyal grupların oluşmasında etkili olur. Birey bu gruplara katılarak toplumla bütünleşir (Nirun, 1994: 63).

Kültürü bir milletin maddi ve manevi değerlerinin bütünü olarak da tarif edebiliriz. Bir milleti diğer milletlerden ayıran en önemli özellik kültürdür. Kültürü güçlü olan milletler tarihteki yerini korurken kültürü zayıf olan milletler yok olmaya mahkûm olur. Bu bakımdan kültürün korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması her millet için önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Milletler için kültürün korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması son yıllarda öne çıkan konulardan biridir. Çünkü milletler özellikle küreselleşmenin kültür üzerindeki yıkıcı etkilerini azaltmak üzere bazı çalışmalar yapma gereği duymuştur. Bu bakımdan UNESCO tarafından kültürün korunması ve gelecek kuşakları aktarılması amacıyla bazı sözleşmeler imzalanmıştır. 1972 yılında imzalanan Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi özellikle maddi miras alanını korumaya yönelmiştir. 2003 yılında ise Somut Olmayan Kültürel Mirasın (SOKÜM) Korunması sözleşmesi UNESCO tarafından kabul edilmiş, bu sözleşme kültürün korunmasına yönelik çalışmaları hızlandırmıştır. 2005 yılında kabul edilen Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi küreselleşme ve kitle kültürünün olumsuz etkileri üzerinde durmuş, medyanın üretim ve tüketim alanlarında oluşturduğu tekele vurgu yapmıştır. Oğuz’a göre bütün bu sözleşmeler dünya milletlerinin son yıllarda özellikle küreselleşmenin etkisiyle zarar gören kültürlerini koruma adına önemli çalışmalar yaptıklarını göstermektedir. Ayrıca kültür endüstrisi ve kültür turizmi konularının kültürel korumaya olan ilgiyi daha da arttıracığı beklenmektedir (2013: 87-92).

Sözlü gelenekler ve anlatımlar, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve uygulamalar, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar, el sanatları geleneği somut olmayan kültürel mirasın kapsadığı alanlardır. Şimşek’e göre somut olmayan kültürel miras, bir milletin yüzyıllar boyunca oluşturduğu değerleri ifade eder. Bu değerler milletlerin diğer milletlerle, doğayla ve geçmişle etkileşim hâlinde olmasını sağlar. Ayrıca somut olmayan kültürel miras toplumların millî kimlik kazanmasında etkin rol oynamaktadır. Bu bakımdan milletler kültürel değerlerinin korunması adına önemli çalışmalarda bulunmaktadır (2015: 28).

Son yıllarda kültürel korumayla ilgili bütünlük ve sürdürülebilir yaklaşımlar öne çıkmaktadır. Turgut Gültekin ve Uysal'a göre yerel halkın kültürel değerleriyle aidiyet ilgisi kurması, bu değerlerin korunmasıyla ilgili karar sürecinde söz sahibi olması ve iş birliği yapması bütünlük ve sürdürülebilir koruma yaklaşımlarına katkı sunmaktadır. Koruma sürecinin sağlıklı yürütülmesi için yerel halkın kültür değerlerini ve bu değerlerin parçası olduğunu bilme bilinci ve farkındalığını oluşturması gerekir. İşte dernekler de halkın koruma sürecine katılma konusunda teşvik edilmesi, sürece gönüllü olarak katılması, bilinç ve farkındalık oluşturmasında etkili olmaktadır (2008: 2032).

Sürdürülebilirlik kavramı son yıllarda adından sıkça söz edilen bir kavramdır. Bu kavram insanın, toplumların ve gelecek kuşakların ihtiyaçlarını dikkate alan, dengeli ve sürdürülebilir kalkınmayı amaç edinen bir anlayışı temsil eder. Tan'a göre kültürel alanda sürdürülebilirlik; şehirleşme, teknolojik araçlar ve küreselleşme gibi unsurlarla kültürel değerlerin değişerek varlığını sürdürdüğünü ifade eder. Bu bakımdan kültürel değerlerin değişmesi ve yeni bağlamlar sayesinde sürdürülebilirlik kazanması, sivil toplum kuruluşlarının koruma uygulamalarında dikkate alınması gereken bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır (2013: 95).

Bu çalışmamızda yalnızca somut olmayan kültürel miras unsurları üzerinde durulmuştur. Karabaşa'ya göre günümüzde uygulanmayan ve sadece hafızalarda kalan kültürel değerlere koruma yaklaşımlarıyla ilgili çalışmalarda değinilmemesi gerekmektedir. Bu bakımdan Kavaklı insanların yaşantısında canlılığını koruyan ve uygulanmaya devam eden kültürel değerler çalışmamızın konusunu teşkil etmiştir (2014: 102).

Bulgular ve Yorumlar

Kavak dernekleri denilince ilk akla gelen Kavak Dernekler Federasyonudur (KADEF). Bu kuruluş Kavaklı vatandaşların kurduğu altmış derneğin bir araya gelmesiyle oluşturulmuştur. Kavaklı hemşehrilere hizmet etmek üzere kurulan bu dernekler kültürel korumaya katkı sağlamak ve dernek üyelerini koruma yaklaşımları konusunda teşvik etmektedir. KADEF'in amacı halkın yüzlerce yıl içinde ürettiği kültürel değerleri koruma, yaşatma ve yaygınlaştırma çalışmalarına katkı sunmaktır.

KADEF her yıl 19-25 Mayıs tarihleri arasında "Tarihe Yolculuk" adlı bir etkinlik düzenlemektedir. Etkinlik, Samsun Araştırma Hastanesi önünden araçların hareket etmesiyle başlar. Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığından sonra Kavak'a gitmek üzere kullandığı "Ata Yolu" takip edilerek Çakallı yöresi üzerinden Kavak'a ulaşılır. Kavak'ta düzenlenen törenle etkinlik son bulur. Bu etkinlik sayesinde KADEF, üyelerinin ve Kavak halkının da desteğiyle Kavaklı hemşehrilerin önemli bir tarihî olayı hatırlamaları ve yaşatmalarını amaçlamaktadır.

KADEF'in düzenlediği önemli etkinliklerden biri de her yıl eylül ayında düzenlenen *Genel Kavak Yaşar Doğu Karakucak Güreşleri*'dir (görsel 1). Bu etkinlik 2018 yılında Emirli Köyü'nde düzenlenmiştir. Etkinlik sayesinde hem Yaşar Doğu'nun adı yaşatılmakta hem de ata sporumuz olan güreş genç kuşaklara tanıtılmaktadır. Ayrıca bu etkinliklerde çocuk oyunları da oynanmakta ve bu oyunlar yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Görsel 1: Geleneksel Kavak Yaşar Doğu Karakucak Güreşleri'nde çocuklar yoğurdun içindeki parayı bulmaya çalışırken

KADEF tarafından düzenlenen bir başka faaliyet de *Tirit Etkinliği*'dir. Bu etkinlik her yıl kış mevsiminde düzenlenir. Kavak yöresinde akrabaların ve dostların bir araya gelmesini sağlayan bu etkinlik KADEF tarafından yaşatılmaya çalışılmaktadır. Bu bakımdan geniş katılımlı bir Tirit Etkinliği düzenlenmektedir. Bu etkinlik, Kavak'ın kültürel değerlerini korumanın yanında bu değerleri Türk ve dünya kamuoyuna tanıtmayı amaçlamaktadır.

KADEF, üyeleri arasındaki dayanışmayı artırmak için belli zamanlarda kahvaltı programları düzenlemektedir. Kahvaltı programları üyelerin birbirini tanıması, ticari ve sosyal ilişkilerini geliştirmesini sağlamaktadır. Bu durum Kavaklı hemşehrilerin yardımlaşma kültürünü devam ettirmesine katkı sunmaktadır.

KADEF'te düzenlenen etkinliklerden biri de KADEF *Şiir Akşamları*'dır. Bu etkinlik yıl içerisinde değişik tarihlerde birkaç kez düzenlenmekte, etkinlikte yerel ve ulusal şairler tarafından şiirler okunmaktadır. Etkinlik sırasında Kavakla ilgili şiirler de okunmakta ve bu şiirler sayesinde ilçenin kültürel değerleri tanıtılmaktadır. Yine KADEF Şiir Akşamları'ndan birinde Çanakale Zeferi'yle ilgili ozan ve şairler tarafından türkü ve şiirler söylenmiş, böylelikle tarihî değerlerin yaşatılmasına da katkı sunulmuştur.

KADEF, Samsun'da bulunan Kavaklı hemşehrilerin yörelerine olan aidiyet duygusunu geliştirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca siyasi partilerle ilişkiler kurar ve bu partilerin yerel faaliyetlerine yön vermeye çalışır. Kavak ilçesine hizmet götürme konusunda çalışmalarda bulunur, *düğün* ve *cenaze* olaylarında üyelerine haber vermek için mesaj gönderir. Cenazeye giden üyelerini Kavak'a götürme işlerini organize eder. Zira vefat eden Kavaklıların büyük çoğunluğu köylerine defnedilmek istemektedir (K.K.1). Cenaze sırasında üyelere yemek verilmesi işlerini de KADEF bünyesinde bulunan dernekler üstlenir. Bu işler için dernekler, üye olan kişilerden aidat adı altında para almaktadır. Aidat ödeyen üyeler *düğün* ve *cenaze* hizmetlerinden faydalanmaktadır. Üye olmayan kişiler ise faaliyetlere katılabilmekte ancak bu faaliyetler için yapılan masrafı karşılayacak oranda para ödemek durumunda kalmaktadır. Örneğin cenazeye derneğin tuttuğu otobüsle giden üyeler yol parası vermez, üye olmayanlar ise yol parasını ödemek zorunda kalır. Ayrıca cenaze işlerinde masrafların üçte ikisi dernek tarafından karşılanır. Üçte birlik kısım ise cenaze sahibi tarafından ödenir (K.K.2). Bu uygulamalar sayesinde dernekler

cenaze geleneklerinin korunması ve sürdürülmesinde önemli bir işlev üstlenmiş olur.

Kavak derneklerinden bazıları arefe günlerinde üyelerini *kabir ziyaretlerinde* bulunmak üzere mezar başına götürme görevini de üstlenir. Yine dernekler cami ve yol yapımında, şenliklerin düzenlenmesinde önemli katkılarda bulunur. Kavak'ta bulunan yemek fabrikalarıyla cenazeye gelen insanlara yemek vermesi için anlaşma yapılır. Bazı dernekler köyde bulunan ve derneğe ait olan mekânlarda aşçı tutarak cenazeye gelen insanlara yemek verilmesini sağlar (K.K.1). Yemek ikramı genellikle cenazenin defninden önce yapılmaktadır (K.K.3). Bu uygulamada derneklerin bazı geleneksel uygulamaları korumanın yanında onların değişmesinde etkili olduğu görülmektedir. Zira cenazede yemek vermek için aşçı tutma uygulaması yerine yemek şirketleriyle anlaşarak bu işlemi gerçekleştirmek derneklerin kültürel değişime etki ettiğini göstermektedir.

Kavak dernekleri *Afad Kurbanı* adıyla yapılan etkinliklere destek olmaktadır. Bu uygulamada yağmur duası etkinliklerinin yerine yapılan bir uygulamadır. Bu uygulamada önce cami içerisinde yağmur yağması için dualar edilir. Daha sonra cami dışına çıkılır ve dernek tarafından kesilen kurbanın yahnisi yenir. Yahninin yanında pilav, ayran ve tatlı ikram edilir. Etkinlik sonunda kalan yemekler derneğe üye olan köylülere dağıtılır (K.K.4). Ancak derneklerin bu faaliyetleri Kavak yöresindeki ziyaret yerlerinin eski önemini kaybetmesinde etkili olmuştur. Bunun sebebi yağmur duası etkinliklerinin yatırların bulunduğu alanda değil, dernekler tarafından cami içi ve çevresinde yapılmasıdır.

KADEF son zamanlarda adından sıkça söz edilen bir federasyon olmayı başarmıştır. Samsun'da dernekçilik denilince ilk akla gelen KADEF ve ona bağlı olan derneklerdir. Bu kuruluş Samsun'un siyasi faaliyetlerinde de etkin rol oynamaktadır. Dernekler içerisinde siyasi faaliyetlerde bulunan birçok isim yer almaktadır. Ayrıca Kavaklı hemşehrilerin siyasi tercihlerinde Kavaklı olmak belirleyici bir unsur olmaktadır. Farklı siyasi görüşlere sahip kişiler, milletvekilliği ve mahallî seçimlerde aday olan hemşehrilerini çoğunlukla desteklediklerini ifade etmişlerdir. Kavaklı insanların siyasi faaliyetlerde öne çıkmasıyla beraber bu kişilerin Kavak ilçesine ait kültürün tanınmasına da katkı sunduğu görülmektedir.

KADEF bünyesinde bulunan kadın kolları, Kavaklılar arasındaki dayanışmayı arttırmak için aktif rol alır. Tirit etkinliği, huzurevi ziyaretleri gibi etkinliklere öncülük eder. Kavak yemek kültürünün tanıtılması için faaliyette bulunur. Kısacası KADEF'in her zaman yanındadır ve onun en büyük destekçisidir.

KADEF, Kavak ilçesine ait kültürü yaşatmayı ve bu kültürü gelecek kuşaklara aktarmayı hedefler. Bunu yaparken de Kavaklılık ruhunu canlı tutmaya çalışır. Kavak Yaşar Doğu Karakucak Güreşleri, Tirit Etkinliği gibi faaliyetlerle somut olmayan kültürel mirası korumanın yollarını arar.

KADEF'in birlik ve beraberliği artırmada etkili olduğu Kavaklı hemşehriler tarafından kabul görülür. Kavak ve Samsun'a ait sorunlarla ilgili birlikte karar verilmesi ve federasyonun bu durumda öncü rol üstlenmesi istenir. Kavaklıların sesinin daha gür çıkması için birlikte çok daha fazla çalışmak gerektiğine inanılır (K.K.5). Bu birliktelik yardımlaşma kültürünün korunması ve sürdürülmesinde etkili olmaktadır.

Kavak İlçesinde bayram gününde *yemek verme (sofra çıkarma)* geleneği günümüzde ortadan kalkmaya başlamıştır. Ancak *Yenigün (Gulam) Köyü* gibi bazı köyler tarafından derneklerin de teşviki ve yardımıyla bu gelenek canlandırılmaya çalışılmaktadır. Bu uygulama derneklerin gelenekleri koruma ve sürdürmede etkili olduğunu göstermektedir.

Eskiden Kavak yöresinin toplumsal hayatında imece usulü yardımlaşma önemli yer tutuyordu. İnsanlar birbirine karşılık beklemezsizin yardım ediyordu. Tarımda makineleşmenin artması ve köylerdeki insanların göç etmesi yardımlaşmayı azalttı. Şehre giden insanlar köydeki toplumsal normların baskısından uzak oldukları için yardımlaşma gibi değerler önemini kaybetti. Bu değerlerin öne çıkması için günümüzde dernekler önemli görevler üstlenmiştir. *Yol ve cami* yapımında, cenazelerde derneklere üye birçok insan yardımlaşma sayesinde birçok görevin üstesinden gelmektedir.

Zeytinlik, Çatalarmut, Hastanebaşı, Anadolu, Yaşar Doğu ve İlyasköy Mahalleleri KADEF'e üye olan Kavaklıların Samsun'da yoğun olarak yerleştikleri yerlerdir. Dernek üyelerinin Samsun'da yerleştiği mahallelerin genellikle aynı olması kültürel korumada etkili olur. Dernek üyeleri yerleştikleri mahallelere akrabalarını, arkadaşlarını ve hemşehrilerini de getirir. Böylelikle benzer kültürel özelliklere sahip insanlar kültürün korunması konusunda birbirine destek olmaktadır. Ev ziyaretleri, cenaze ve düğün merasimlerinde bir araya gelen insanlar kültürel alışverişi devam ettirir. Yılmaz ve Zeybek'e göre dernek üyeleri göç eden hemşehrilerine ev ve iş bulmada yardımcı olur. Bu durum büyük mahallelerin oluşumunda etkili olmuştur. Şehre önceden dernek üyeleri iş bulma konusunda hemşehrilerine aracı olur ve böylece göç edenlerin şehre tutunmalarına katkıda bulunur (2016: 1018).

KADEF, kendisine üye olan Kavaklıları ilçe ve köylere gitme konusunda teşvik eder. Kavak'ın İstanbul ve Ankara yolunun üzerinde olması, Kavak ve Samsun arasında tren yolunun var olması Kavak'a olan ulaşımı çok fazla kolaylaştırır. Bu sayede Samsun'da bulunan insanlar Kavak ve köyelerine rahat bir şekilde ulaşır ve kültürlerini koruma noktasında önemli bir avantaj sağlar. Yöre insanı bölgede yapılan kültürel faaliyetlere rahat bir şekilde katılır. Bu durumun bazı dezavantajları da vardır. Yöreye ulaşım imkânlarının kolay olması insanların bölgede uzun süre kalmasını engeller. Bu yüzden bölgeye yapılan ziyaretler genellikle günübirlik ziyaretler olarak kalmaktadır.

Yapılan görüşmelerde kaynak kişilerden bazıları Kavaklıların yeterince dayanışma içinde olduğunu düşünmemektedir. Bunun nedeni özellikle dernekte bulunan üyeler arasındaki siyasi düşünce farklılıklarıdır. Siyasi farklılıkların bir kenara bırakılarak Kavak aidiyeti temelinde birlik olunması gerektiği savunulmaktadır. Bazı Kavaklılar ise derneklerle beraber yardımlaşmanın arttığını söylemektedir. Cenaze ve köyle ilgili çalışmalarda derneklerin aktif rol alması hemşehrilerin birlik ve beraberliğini artırmaktadır. Ancak dernek üyesi olan kişiler dernek faaliyetlerinin daha şeffaf olması gerektiğini söyler. Bu sayede derneklere olan destek daha da artacaktır (K.K.6).

Kavaklı hemşehrilerin Kavak'a olan aidiyetleri devam etmektedir. Bu durumun oluşmasında derneklerin Kavak kültürüyle ilgili çalışmaları etkili olmaktadır. Ancak insanların çoğu kesin olarak ilçeye dönmeyi düşünmemektedir. Ekonomik faktörler, çocuklarının geleceği insanları şehirlerde yaşamaya zorlamaktadır (K.K.7).

Samsun il merkezine göç eden ailelerin geleneksel değerlerini şehre taşımasında dernekler etkili olmaktadır. Derneklerin düzenlediği Tirit geceleri bu duruma örnek gösterilebilir. Mahalle içerisinde yapılan düğünlere dernek üyeleri de davet edilir, oyunlar oynanır. Dernek üyelerinin yaptığı akraba ve hemşehri toplantıları, mahallede bulunan lokal ve kahvehanelerde yapılan konuşmalarda *bilmece*, *fıkra* ve *masallar* anlatılmakta ve böylece geleneksel değerlerin korunması sağlanmaktadır (K.K.8).

Derneğe üye olan kişiler KADEF'in de teşvikiyle kültürel değerlerini çocuklara aktarmada hassas davranır. Çocuklar; camiye, bayrama ve mevlide babaları tarafından götürülür ve onlara cemiyete ait çeşitli görgü kuralları öğretilir ve onların daha kolay sosyalleşebilmeleri için örnekler sunulur. Anneler kız çocuklarına ev işlerini nasıl yapması gerektiğini tarif eder. Yeme içme, oturup kalkma ve temizlikle ilgili adaptlar anne ve babalar tarafından çocuklara anlatılır. Böylece kültür gelecek kuşaklara aktarılır, kültürün korunması ve yaygınlaşması sağlanır (K.K.8).

Kavak kültürünün aktarımında derneğe üye olan kadınlar önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle geçiş dönemleriyle ilgili uygulamalar kadınlar tarafından icra edilmektedir. *Kırklama*, *kurşun döktürme*, *efsunlama*, *ebelik*, *tuzlama* gibi uygulamalar çoğunlukla kadınların içinde yer aldığı uygulamalardır. Şifacı, büyücü, ocaklı diye ifade edilen kişilerin cinsiyeti genellikle kadındır. Bu bakımdan Kavak halk kültürünün icra ve aktarımında kadınların erkeklerden daha fazla rol aldığı tespit edilmiştir. Bunda Kavak derneklerine üye kadınların ailenin merkezinde yer alması etkili olmaktadır. Yine annenin, erkek ve kız çocuklarının eğitiminde küçük yaşlardan itibaren söz sahibi olması kadınların kültür aktarımında daha fazla etkin olmalarını sağlamıştır (Şişman, 2016: 396).

Kavaklı insanların kaz tirdi (görsel 2) yapma geleneğini devam ettirdiği görülmektedir. Kavak derneklerinin teşviki ve kültürel değerlere verdiği önemi idrak eden dernek üyesi kadınlar bu geleneği evlerde sürdürmeye devam etmektedir. Kaz tirdi yapılacağı zaman en az yirmi kişi davet edilir ve genellikle iki kaz, tirit yapmak için kullanılır. Bu geleneğin dikkat çeken bir yönü de yemeklerin yer sofrasında yenmesidir. Ayrıca yemekler eskiden tek bir tabaktan yenirken günümüzde ayrı tabaklarda yenmektedir. Davete gelemeyen komşulara, hasta ve yaşlı kimselere *kaz payı* gönderme geleneği devam etmektedir. Davet esnasında kadınlar, kaz tirdinin nasıl yapıldığını birbirlerine anlatır. Bu sırada evde bulunan kızlar bu tariflerden nasibini alır (K.K.9).

Görsel 2: Kavak yöresinin geleneksel yemeklerinden biri olan kaz tirdi

KADEF Kadın Kolları, kültürün korunmasında ve yaşatılmasında önemli bir rol oynar. Her ay yapılan toplantılarda özellikle yardımlaşma geleneği üzerinde durulur. Yaşlı insanlar evlerinde ziyaret edilir, ihtiyaçları giderilir. Köylerde okuyan öğrencilere çorap örülür ve bu çoraplar öğrencilere ulaştırılır. Yine Çanakkale ve Konya gibi tarihî yerler ziyaret edilerek millî duyguların canlı tutulması sağlanır. Bu gezilere gençler ve çocuklar da katıldığı için millî duygular gelecek nesillere aktarılmış olur. Derneğin düzenlediği el sanatları kursu da halk sanatlarının öğrenilmesine önemli katkılar sunar. Her yıl değişik zamanlarda düzenlenen Yaşar Doğu anma günleri, Kavak insanının değerlerine sahip çıktığını gösterir. Bu anma programlarına gelen gençler Yaşar Doğu'yu tanıma imkânı bulur.

Kültürel sürdürülebilirlik ve koruma açısından Samsun'da bulunan kamusal alanların önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Akyıldız'a göre kamusal alanlar kültürel grupların buluşma noktalarıdır ve kültürel yaşamın sürdürülebilirliğini desteklemeye yardımcı olur (2020: 200). Bu bakımdan Kavak insanı, kültürel değerlerini korumak için bir araya gelebileceği kamusal alanlara ihtiyaç duymaktadır. Saathane'de bulunan çay ocakları, KADEF'in bulunduğu dernek binası insanların kültürel hayatının sürmesinde önemli buluşma noktalarıdır. Ayrıca Kavak dernekleri tarafından sıkça kullanılan *Acem Tekkesi* de değişik kültürel faaliyetlerle (şiir akşamları, ramazan programları gibi) kültürün devamlılığına katkı sunan önemli mekânlardan biridir.

Dernek üyesi kadınların çocuklarına verdiği öğütler de bazı kültürel değerlerin devamlılığı sağlanmaktadır. Çocuklara verilen ilk öğütler, ahlaklı olmaları ve yalandan uzak durmalarıdır. Yine anneler geç kızlara misafire güler yüzlü davranması, misafiri başköşeye oturtması ve ev sahibinin kapıya yakın bir yerde olması, ayakkabıların giyecek şekilde çevrilmesi ve palto ile ceketlerin çıkarken tutulması gerektiğini öğretir.

Kavak yemeklerinin kız çocuklarına öğretildiği de dernek üyesi kadınlarla yaptığımız mülakatlarda tarafımıza söylenmiştir. Ancak günümüzde çocukların çoğunun okuyor olması bu geleneğin geç öğretilmesine neden olmaktadır. Genç kızlara "Sen tek oku, başka bir şey beklemem senden." denir ve bu durum geleneğin geç öğretilmesine etki eder. Yine de kızların yemek yapmayı öğrenmesinin elzem olduğu düşünülür. Bunun sebebi özellikle kız çocuklarının evlenip yuva kurduklarında zorluk çekmesinden korkulmasıdır. Zira anneler bilgili, becerikli kızların yuvayı ayakta tutacağına inanır. Kavak yemekleri (yazı pancarı, hamur çorbaları gibi) genellikle büyükler tarafından tercih edilir. Ancak gençler de bu yemekler evlerde düzenli olarak yapıldığı için yemeklerin nasıl yapıldığını öğrenmiş olur (K.K.10).

Dernek üyesi kadınlarla yapılan mülakatlarda nazara karşı nazar boncuğu takma geleneğinin devam ettiği tespit edilmiştir. Nazar boncuğu; kolye, bileklik ve yüzük şeklinde takılır. Yine nazarlı kişinin okunması geleneği devam etmektedir. Okunma işleminde nazar değmiş kişinin ismi söylenir ve şifası istenir. Daha sonra *Fatiha*, *İhlas*, *Felak* ve *Nas* sureleri okunur. Okuma esnasında nazar değen kişi esnerse nazarın çok olduğuna inanılır. Okunan kişiden dışarı bakması istenir ve erkek görürse erkek nazarının, kadın görürse kadın nazarının değiştiğine inanılır. Bu uygulamalar şehirlerde hâlâ korunmakta ve sıklıkla yapılmaktadır. Kırklama uygulaması da varlığını korumaktadır. Ancak kurşun dökme geleneği çok azalmıştır. Kırklama uygulamasında kevgir kullanımı azalmaya başlamıştır. Çünkü duş ahizeleri delikli olduğu için

buna gerek olmadığı düşünülmektedir. Bu uygulamalar yapılırken kız çocukları ortamda bulunduğu için gelenekleri öğrenme imkânına sahip olur. Bu sayede hem gelenekler korunur hem de gelecek kuşaklara aktarılır (K.K.10).

Dernek üyelerinin çocuklara bilmece sorma, masal anlatma geleneğini devam ettirdiği görülmektedir. Büyükler zaman zaman çocuklarına ve torunlarına masal anlatır ve bilmece sorar. Çocuklar da birbirlerine özellikle bilmece sorarak geleneğin sürdürülmesine katkıda bulunur.

Kültürel koruma konusunda gençlerin yaşlılara göre daha ilgisiz olduğu söylenebilir. Derneklerde çalışan insanların çoğunluğu yaşlı kimselerden oluşmaktadır. Şehir hayatında ekonomik kaygıları olan gençler kültürel koruma işlerine yeterince zaman ayıramamaktadır. Ancak kültürünü yaşatmaya çalışan ve derneklerin kültürel faaliyetlerinde yer alan genç kişilerin sayısının da son dönemlerde arttığı dikkati çekmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

KADEF, kültürel değerlerin korunması ve aktarılmasında motive edici bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Dernek üyeleri arasındaki samimi ilişkiler demokratik ve katılımcı bir yapı ortaya çıkarır. Bu sayede dernekler kültürel mirasın taşınmasında etkin bir rol üstlenmektedir. Gürçayır Teke'ye göre bu kuruluşların Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nden habersiz oldukları tespit edilmiştir. Bu bakımdan koruma yaklaşımıyla ilgili sözleşme ve yasaların dernek üyelerine aktarılması ve yerel bilinç düzeyinin yükseltilmesi gerekmektedir (2013: 45).

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, bu mirası kuşaklar arası iletişimin bir parçası olarak görür. Bu sözleşme örgün ve yaygın eğitimler vasıtasıyla somut olmayan kültürel mirasın çocuklara okul içinde aktarılmasını amaçlamaktadır. Ayrıca medyanın da kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasındaki gücü kullanılmalıdır. Bu bakımdan Kavak Derneklerinin, Kavak kültürünün korunması ve yaşatılması için örgün ve yaygın eğitim kurumlarını ve medyayı kullanması gerekir. Ayrıca kültürü korumak için insanlarda bilinç ve duyarlılık oluşması sağlanmalıdır. Aksi takdirde küreselleşen dünyada geleneğe ait unsurlar yok olup gidebilecektir.

Kavak kültürü köyden kente göçle birlikte değişime uğramıştır. Kent hayatında kırsal kültür yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştır. Bu değişime karşı Kavaklı insanlar direnmektedir. Özellikle dernekler vasıtasıyla bir araya gelen insanlar kültürel kodlarını devam ettirmeye çalışır. Komşuluk ve akrabalık ilişkileri, hemşehrilik bağları da kültürel korumayı güçlendirir. Ancak değişimi tamamıyla durdurma imkânı yoktur. Bu bakımdan Kavaklı insanların kültürel değişimi sağlıklı bir şekilde yaşaması için kültürel değerleriyle yeni değerlerin bir çatışma yaşamadan ve uyum içerisinde değişmesi gerekir. Bu bakımdan Kavak dernekleri de değişimin sosyal yapıya zarar vermeden yaşanmasında önemli işlevler üstlenmiştir.

Kavak derneklerinin diğer sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapması, Kültür ve Turizm Bakanlığının kültürel korumayla ilgili proje üreten derneklere destek vermesi gerekmektedir. Kültürel koruma uygulamaları için bütçe ayrılması korumacı yaklaşımların başarıya ulaşmasında etkili olacaktır.

Kültürel mirasın korunmasında maddi kültürle somut olmayan kültürel mirasın birlikte düşünülmesi gerekir. UNESCO Sözleşmeleri ve Tavsiye Kararları da koruma yaklaşımında tek yönlü bir değerlendirmeden bütünleşik bir yaklaşıma doğru ilerlemektedir. Somut olmayan kültürel miras, maddi kültür unsurlarının içinde yaşadığı için kültürün maddi ve manevi unsurlarının birlikte düşünülmesi gerekir (Metin Basat, 2013: 70-71). Bu münasebetle Kavak derneklerinin de maddi kültürün yanında somut olmayan kültürel mirasın korunmasına ağırlık vermesi beklenmektedir.

KADEF; düğün, cenaze, kaz tiridi gibi geleneklerin yaşatılmasına katkı sunmaktadır. Ayrıca kültürel değerlerin korunmasında Kavak insanıyla birlikte hareket etmekte ve koruma yaklaşımlarında teşvik edici bir rol üstlenmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma son yıllarda KADEF'in üyeleriyle kolektif çalışarak kültürel korumaya katkı sunduğu, Kavak derneklerine üye insanların kültürel değerlerini koruma ve gelecek kuşaklara aktarma konusunda hassas ve istekli oldukları ve sivil toplum kuruluşlarının koruma çalışmalarının yaygınlaşması konusunda önemli işlevler üstlenebileceklerini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Akyıldız, N. A. (2020). Kentleşme ve Kentsel Gelişim Bağlamında Açık Kamusal Alanların Sürdürülebilir Kentler Açısından Değeri. *Millî Folklor*. 16 (125), 188-201.
- Artun, E. (2009). *Türk Halkbilimi*. İstanbul: Kitabevi.
- Cengiz, R. (2016). Yerelleşme ve Kentleşme Arasında Bir Asma Köprü; Hemşeri Dernekleri. Şişman, B. (ed.). *Atakum'a Akademik Bir Bakış Yeni Atakum*. (s. 307-3018). Samsun: Atakum Belediyesi Kültür Yayınları.
- Gülçayır Teke, S. (2013). Sivil Toplum Kuruluşları ve Somut Olmayan Kültürel Miras: Katılım, Akreditasyon ve Eksiklikler. Oğuz, Ö. (ed.), Ölçer Özünel, E. (ed.), Gülçayır Teke, S. (ed.). *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği*. (s. 41-45). Ankara: UNESCO Türkiye Millî Komisyonu.
- İslamoğlu, A. H. (2009). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Beta.
- Karabaşa, S. (2014). Uygulamaları Açısından Somut Olmayan Kültürel Miras ve Folklor. *Folklor/Edebiyat*, 20 (80), 99-105.
- Metin Basat, E. (2013). Somut ve Somut Olmayan Mirası Birlikte Koruyabilmek. *Millî Folklor*. 71, 61-71.
- Nirun, N. (1994). *Sistemik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Oğuz, M. Ö. (2013). *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?*. 2. Baskı, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Şahin, S. ve Güner, S. (Kasım, 2006). Kültürel Mirasın Korunması ve Sivil Toplum Örgütleri Arasındaki İlişki. Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

- Şimşek, Ç. (2015). Halk Bilimi Müzeciliğine Bir Örnek Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tan, N. (2013). UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Kavramı Çerçevesinde Nasreddin Hoca Fıkralarının Sürdürülebilirliği. *Türk Dünyası*, 36, 93-105.
- Turgut Gültekin, N. ve Uysal, M. (2008). Kültürel Miras Bilinci, Farkındalık ve Katılım: Taşkale Köyü Örneği. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 15 (8), 2032-2065.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, C. ve Zeybek, H. İ. (2016). *Samsun Coğrafyası*. Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Ziya Gökalp (1999). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: MEB.

Görsel Kaynakça

- Görsel 1: İbrahim Boz'un özel arşivinden alınmıştır.
- Görsel 2: İbrahim Boz'un özel arşivinden alınmıştır.

Kaynak Kişiler Listesi

Kaynak kişiler listesi; adı-soyadı, doğum tarihi, eğitim, meslek, doğum yeri, derleme tarihi ve derleme yeri bilgilerine göre listelenmiştir. Kaynak kişiler çalışma içerisinde "K.K." kısaltması ile gösterilmiş ve kullanım sırasına göre "K.K.1, K.K.2..." biçiminde numaralanmıştır.

- K.K.1:** Ömer Akyol, 1966, ortaokul, memur, Yukarıdere, 15.04.2018, Yukarıdere.
- K.K.2:** Bahri Kılıç, 1952, lisans, emekli, Yukarıçirişli, 26.03.2019, Samsun.
- K.K.3:** İbrahim Demiroğlu, 1944, ortaokul, emekli, Karacalar, 18.11.2018, Karacalar.
- K.K.4:** Bilal Akyol, 1986, ön lisans, imam, Ahırlı, 10.06.2018, Başalan.
- K.K.5:** Ergün Sekmenoğlu, 1982, ortaokul, özel güvenlik, Karantu, 16.03.2019, Samsun.
- K.K.6:** Ercan Yılmaz, 1971, ortaokul, özel güvenlik, Hacılı, 16.03.2019, Samsun.
- K.K.7:** Ahmet Seven, 1966, lisans, emekli, Göçebe, 30.08.2018, Samsun.
- K.K.8:** Sıtkı Kayaoğlu, 1954, lisans, emekli, Azaklı, 05.05.2018, Samsun.
- K.K.9:** Emine Aydemir, 1950, ön lisans, emekli, Belalan, 20.10.1018, Samsun.
- K.K.10:** Ayşe Atlı Selen, 1953, ön lisans, emekli, Belalan, 20.10.2018, Samsun.